

HOOFDSTUK 12

RUSLAND, CHINA EN DE NIEUWE MACHTSBLOKKEN

2015–2029

Inleiding

Gedurende het grootste deel van de periode na de Koude Oorlog werd de internationale orde gekenmerkt door een dominante positie van de Verenigde Staten en hun bondgenoten.

Hoewel andere landen economische groei doormaakten, bleef het Westen lange tijd de belangrijkste politieke, militaire en financiële machtsfactor.

Vanaf het begin van de 21e eeuw begonnen echter nieuwe ontwikkelingen zichtbaar te worden.

China groeide uit tot een economische grootmacht.

India ontwikkelde zich tot een van de snelst groeiende economieën ter wereld.

Rusland probeerde zijn geopolitieke invloed te herstellen.

Landen in het Midden-Oosten, Azië, Afrika en Latijns-Amerika zochten steeds vaker naar een zelfstandige positie tussen de grote machtsblokken.

Daardoor ontstond een fundamentele vraag:

Beweegt de wereld zich van een door het Westen gedomineerde orde naar een multipolaire wereld met meerdere machtscentra?

12.1 Het Einde van het Unipolaire Moment

Na de val van de Sovjet-Unie in 1991 ontstond een periode waarin de Verenigde Staten de enige supermacht waren.

Sommige analisten spraken over:

- een unipolaire wereld;
- het einde van grote geopolitieke rivaliteit;
- de wereldwijde verspreiding van democratie en markteconomie.

Deze verwachtingen bleken slechts gedeeltelijk juist.

Vanaf ongeveer 2000 werd zichtbaar dat andere landen hun economische en politieke invloed snel uitbreidden.

Hierdoor begon het internationale machtsevenwicht langzaam te verschuiven.

12.2 China: De Opkomst van een Wereldmacht

Geen enkele ontwikkeling had meer impact op de wereldorde dan de opkomst van China.

In enkele decennia groeide China uit van een ontwikkelingsland tot een economische reus.

Belangrijke kenmerken van deze opkomst waren:

- enorme industriële capaciteit;
- technologische ontwikkeling;
- infrastructuurinvesteringen;
- wereldwijde handelsnetwerken;
- groeiende militaire modernisering.

China werd:

- de fabriek van de wereld;
- een belangrijke investeerder;
- een technologische concurrent;
- een geopolitieke speler.

Voor de Verenigde Staten betekende dit de grootste strategische uitdaging sinds de Koude Oorlog.

12.3 Het Chinese Wereldbeeld

China presenteert zichzelf vaak als voorstander van:

- economische ontwikkeling;
- nationale soevereiniteit;
- niet-inmenging;
- multilaterale samenwerking.

Critici wijzen echter op:

- mensenrechtenkwesties;
- staatscontrole;
- geopolitieke drukmiddelen;
- strategische afhankelijkheden.

Hierdoor wordt China tegelijkertijd gezien als partner, concurrent en systeemrivaal.

12.4 Rusland: Herstel van Invloed

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie verloor Rusland een groot deel van zijn internationale invloed.

Onder leiding van het Kremlin ontstond geleidelijk een strategie gericht op:

- herstel van geopolitieke invloed;
- versterking van militaire capaciteit;
- bescherming van nationale belangen;
- beperking van westerse invloed in de directe omgeving.

De oorlog in Oekraïne werd het meest ingrijpende gevolg van deze koers.

Tegelijkertijd bracht die oorlog Rusland ook in een positie van langdurige confrontatie met het Westen.

12.5 Rusland en China: Partnerschap of Noodzaak?

Hoewel Rusland en China geen formele alliantie vormen zoals de NAVO, groeide hun samenwerking aanzienlijk.

Belangrijke gebieden zijn:

- energie;
- handel;

- diplomatie;
- technologie;
- internationale instellingen.

Toch bestaan ook verschillen.

Beide landen hebben:

- verschillende economische belangen;
- verschillende historische ervaringen;
- verschillende lange termijn ambities.

Hun samenwerking wordt daarom vaak gezien als pragmatisch en strategisch, eerder dan ideologisch.

12.6 India: De Onafhankelijke Grootmacht

Een van de meest opvallende ontwikkelingen is de opkomst van India.

Met:

- een enorme bevolking;
- sterke economische groei;
- technologische ontwikkeling;

groeit India uit tot een centrale speler in de wereldpolitiek.

Wat India bijzonder maakt, is de poging om een onafhankelijke koers te varen.

India zoekt samenwerking met:

- het Westen;
- Rusland;
- Aziatische partners;
- ontwikkelingslanden.

Daardoor past India niet eenvoudig binnen traditionele machtsblokken.

12.7 BRICS: Alternatief of Aanvulling?

Steeds meer aandacht ging uit naar de groep die bekendstaat als:

BRICS

Oorspronkelijk bestond deze uit:

- Brazilië;
- Rusland;
- India;
- China;
- Zuid-Afrika.

Later groeide de belangstelling van andere landen om zich aan te sluiten.

Voorstanders zien BRICS als:

- tegenwicht voor westerse dominantie;
- platform voor opkomende economieën;
- instrument voor economische samenwerking.

Critici wijzen erop dat de leden onderling grote verschillen hebben.

Toch symboliseert BRICS een bredere verschuiving in de internationale machtsverhoudingen.

12.8 Het Midden-Oosten in Beweging

Ook het Midden-Oosten veranderde aanzienlijk.

Landen in de regio probeerden hun economieën te diversifiëren en hun geopolitieke speelruimte te vergroten.

Steeds vaker werd samengewerkt met:

- China;
- Europa;
- India;
- regionale partners.

Daardoor ontstond een situatie waarin landen niet langer uitsluitend afhankelijk wilden zijn van één grootmacht.

Deze ontwikkeling past binnen de bredere trend van multipolariteit.

12.9 De Rol van Energie en Grondstoffen

Een belangrijk onderdeel van de nieuwe machtsverhoudingen betreft energie en grondstoffen.

Landen met toegang tot:

- olie;
- gas;
- lithium;
- koper;
- zeldzame aardmetalen;

verkregen nieuwe strategische betekenis.

Hierdoor werd economische macht steeds nauwer verbonden met toegang tot kritieke hulpbronnen.

12.10 De Dollar en Financiële Macht

Gedurende tientallen jaren vormde de Amerikaanse dollar het centrum van het mondiale financiële systeem.

Steeds meer landen onderzochten echter mogelijkheden om:

- handel in andere valuta uit te voeren;
- financiële afhankelijkheid te verminderen;
- alternatieve betalingssystemen te ontwikkelen.

Hoewel de dollar dominant bleef, werd voor het eerst serieus gesproken over mogelijke alternatieven op lange termijn.

12.11 Technologie als Nieuwe Geopolitieke Arena

De concurrentie tussen machtsblokken speelt zich niet alleen af op militair terrein.

Belangrijke strijdvelden zijn:

- kunstmatige intelligentie;
- halfgeleiders;
- quantumtechnologie;
- ruimtevaart;

- cyberveiligheid.

Technologische onafhankelijkheid werd voor veel landen een strategische prioriteit.

Hierdoor ontstond een nieuwe vorm van geopolitieke competitie.

12.12 Europa Tussen de Machtsblokken

Voor Europa bracht deze ontwikkeling complexe keuzes met zich mee.

Europa blijft nauw verbonden met:

- de Verenigde Staten;
- de NAVO;
- democratische bondgenoten.

Tegelijkertijd heeft Europa economische belangen in:

- China;
- India;
- het Midden-Oosten;
- opkomende markten.

Daardoor probeert Europa steeds vaker een evenwicht te vinden tussen waarden, veiligheid en economische belangen.

Analyse: Ontstaat een Nieuwe Multipolaire Wereld?

Het antwoord lijkt steeds vaker:

Ja, maar niet volledig.

De Verenigde Staten blijven:

- militair de sterkste macht;
- technologisch zeer invloedrijk;
- financieel dominant.

Toch beschikken andere landen inmiddels over voldoende economische en politieke kracht om zelfstandig invloed uit te oefenen.

De wereld van 2029 verschilt fundamenteel van die van 1991.

Macht is meer verspreid geraakt.

Invloed wordt gedeeld door meerdere spelers.

Daardoor ontstaat een systeem waarin verschillende centra naast elkaar bestaan.

Historische Betekenis

De periode 2015–2029 kan later worden gezien als het moment waarop de internationale orde definitief veranderde.

Niet doordat één land de wereld ging domineren.

Maar doordat meerdere landen invloed begonnen uit te oefenen op verschillende terreinen:

- economie;
- technologie;
- energie;
- veiligheid;
- diplomatie.

Hierdoor werd de wereld complexer, maar ook minder voorspelbaar.

Conclusie

De opkomst van China, de geopolitieke ambities van Rusland, de groei van India, de uitbreiding van BRICS en de veranderende positie van het Midden-Oosten wijzen allemaal in dezelfde richting.

De wereld beweegt zich weg van een systeem waarin één macht de toon zet.

In plaats daarvan ontstaat een internationale orde waarin meerdere spelers tegelijkertijd invloed uitoefenen.

Dat betekent niet noodzakelijk meer stabiliteit.

Het betekent ook niet automatisch meer conflict.

Maar het betekent wel dat de regels van de internationale politiek opnieuw worden geschreven.

Kernvraag

Ontstaat een nieuwe multipolaire wereld?

De ontwikkelingen tussen 2015 en 2029 suggereren dat het antwoord steeds vaker "ja" is.

De grotere vraag is echter niet óf de wereld multipolair wordt.

De grotere vraag is:

Kunnen meerdere machtscentra vreedzaam naast elkaar bestaan, of leidt deze nieuwe machtsverdeling tot langdurige geopolitieke rivaliteit?

Het antwoord op die vraag zal in belangrijke mate bepalen hoe de 21e eeuw eruit zal zien.